Knisja elfejn
sena XXXIV nru. 141
lulju – settembru 2022

Lejn Knisja Sinodali

WERREJ

Fr Raymond Gatt OP
Editorjal 1

Fr Joseph Agius OP
Ġesù u t-twaqqif tal-Knisja 5

Rev. Dr Martin Micallef OFM Cap
Is-Sinodalità fil-Knisja tal-bidu 17

Rev. Dr Jonathan Farrugia
Sinodi u Konċilji fi żmien Missirijiet il-Knisja tal-bidu (sekli 1-5) 35

Mons. Prof. Hector Scerri
Is-Sinodalità: Riflessjonijiet Teoloġiċi 43

Em. Kardinal Mario Grech
Knisja Sinodali hija Knisja tas-smigħ 57

Rev. Dr Kevin Schembri
Is-Sinodu tal-Isqfijiet minn Pawlu VI sa Franġisku 73

Dr Dorianne Buttigieg
Ħsibijiet dwar il-preżenza tan-nisa fi ħdan Knisja Sinodali 91

Rev. Dr Carl-Mario Sultana
Is-Sinodalità u l-Katekeżi 103

E.T. Mons. Joseph Galea Curmi
Is-Sinodalità fl-esperjenza tas-Sinodu Djoċesan ta' Malta (1999-2003) 113

Papa Franġisku
Tifkira tal-50 Anniversarju mit-twaqqif tas-Sinodu tal-Isqfijiet 125

Kontributuri 133

Is-Sinodalità: Riflessjonijiet Teoloġiċi

Mons. Prof. Hector Scerri

Fil-kuntest tas-Sinodu li l-Knisja Universali qed tgħix bħalissa, kif ukoll id-diversi proċessi sinodali li l-Knisja lokali – kemm f'Malta, kif ukoll f'Għawdex – għexet fil-passat riċenti, jixraq li nirriflettu dwar is-sinodalità mil-lenti tat-teoloġija sistematika, partikolarment fid-dawl tal-ħsieb ta' Papa Franġisku.[1] Matul l-aħħar ħamsin sena, saru diversi studji dwar il-kunċett u l-esperjenza ta' *Sinodu* mil-lenti tal-Liġi Kanonika. Ta' min ngħidu li l-ewwel studju riċerkat dwar is-Sinodu mill-aspett tat-teoloġija pastorali kienet it-teżi tad-dottorat ta' Dun Joseph Galea Curmi, aktar tard Isqof Awżiljarju ta' Malta.[2] Din it-teżi li ġiet difiża fl-Università Pontifiċja tal-Lateran fit-23 ta' Ġunju 1998 kienet apprezzata u mfaħħra bħala riċerka serja u sistematika dwar is-Sinodu, mhux abbażi tal-Kodiċi tal-Liġi Kanonika jew dokumenti kanoniċi oħra.

Qabel ma wieħed jasal li jitkellem dwar it-teoloġija u l-esperjenza tas-Sinodu tal-Isqfijiet, irridu nifhmu sew u nħaddnu t-tifsira ta' dan l-aspett kostituttiv tal-Knisja fid-dawl tal-ekkleżjoloġja tal-Konċilju Vatikan II. Tajjeb li mill-bidunett ta' dan l-artiklu nifhmu li għalkemm hemm differenza fl-organizzazzjoni u l-prassi tas-Sinodu tal-Isqfijiet, fuq naħa, u s-Sinodi Djoċesani, fuq oħra, il-kunċett bażiku tas-sinodalità jorbot flimkien u jqarreb iż-żewġ esperjenzi lejn xulxin. Huwa dan il-kunċett li se nistudjaw flimkien f'dan l-artiklu. Huwa kunċett li jimmarka b'mod distintiv l-ekkleżjoloġija ta' Vatikan II u dik postkonċiljari. Papa Franġisku jisħaq li "il-mixja tas-sinodalità hi l-mixja li Alla jistenna mill-Knisja tat-tielet millennju ... Hi dimensjoni kostituttiva tal-Knisja ... (u) dak li l-Mulej qed jitlob minna."[3]

Kunċetti bażiċi

L-esperjenza pastorali-ekkleżjali tas-Sinodu Djoċesan u tas-Sinodu tal-Knisja Universali hi ankrata fl-esperjenza tal-komunjoni, jew *koinonia*.[4] F'kull każ, id-dixxerniment komunitarju u d-diskussjoni jsiru bis-sehem ta' firxa ta' membri tal-Knisja. Flimkien huma jisimgħu lil xulxin, jaqraw is-sinjali taż-żminijiet, jitolbu, jirriflettu flimkien, jevalwaw sitwazzjonijiet pastorali differenti, jagħmlu d-dixxerniment u jippjanaw għall-futur.[5]

Is-Sinodi jafu l-bidu tagħhom fl-ewwel sekli tal-Knisja, u kienu jsiru fi djoċesi partikulari jew f'reġjun li fih kien hemm diversi Knejjes lokali. Mir-raba' seklu 'l quddiem, nafu bil-konvokazzjoni ta' bosta sinodi, speċjalment fl-Iberja (i.e. Spanja tal-lum) u fil-Gallja (Franza), kif ukoll fl-Afrika ta' fuq u fil-Lvant tal-Mediterran. Matul is-sekli, minn żmien għal żmien, baqgħu jsiru s-sinodi, spiss minħabba l-ħtieġa ta' deċiżjonijiet urġenti dwar materji dottrinali jew dixxiplinari. Fihom kienu jieħdu sehem l-isqfijiet u l-presbiteri biss.

Però, wara l-Konċilju Vatikan II, is-sinodi ħadu format u nifs ġdid. Minn tmiem is-snin 60 tas-seklu li għadda, ninnutaw bħal fjoritura ta' sinodi pastorali djoċesani. Fl-istess ħin ukoll, irridu nsemmu xi ħaġa oħra li seħħet fl-istess perjodu. Fl-1965, fi tmiem il-Konċilju, il-Papa San Pawlu VI waqqaf istituzzjoni ġdida – is-Sinodu tal-Isqfijiet, meta Isqfijiet minn madwar id-dinja ltaqgħu b'mod regolari għal madwar xahar, bejn wieħed u ieħor kull tliet snin, biex jiddiskutu u japprofondixxu tema partikulari.

Hu importanti li nisħaq dwar il-bidla fondamentali mis-Sinodi li seħħew qabel il-Konċilju Vatikan II u dawk kollha li ġew wara. Din il-bidla radikali tirrifletti l-iżvilupp fl-ekkleżjoloġija mis-snin 50 tas-seklu li għadda. Għalhekk, ninnutaw li minn sinodi li fihom kienu jieħdu sehem il-kjeriċi biss (isqfijiet u saċerdoti, u forsi d-djakni), *is-sinodi postkonċiljari saru esperjenzi meraviljużi tal-Poplu kollu t'Alla*. Spiss, is-sinodi ta' qabel il-Konċilju kienu ġrajjiet qosra ta' ftit jiem fejn dawk preżenti kienu japprovaw dokumenti u leġiżlazzjoni li jkunu tħejjew minn qabel. Min kien preżenti kien bħal *rubber stamp* għal dokumenti ta' natura dixxiplinari jew kanonika. Id-diskussjoni kienet nieqsa. Is-sinodi postkonċiljari, min-naħa l-oħra, saru esperjenza intensa ta'

parteċipazzjoni tal-Poplu kollu t'Alla u ġrajja pastorali ta' dixxerniment ekkleżjali li kien ibbażat fuq it-talb, is-smigħ tal-Kelma t'Alla u s-smigħ ta' xulxin fi spirtu ta' komunjoni. Dawn is-sinodi saru jtulu għal perjodi ta' xhur, jekk mhux snin, biex il-proċess kollu jsir kif imissu.

Is-sinodi postkonċiljari huma esperjenza pastorali għall-Poplu kollu t'Alla f'post partikulari. Dan hu s-sinodu djoċesan. Naturalment, il-ġrajja tas-Sinodu tal-Isqfijiet għandu dimensjonijiet ferm usa' minn sinodu djoċesan. Wieħed għad irid jara kif se tiżviluppa l-esperjenza tas-Sinodu attwali (2021-2023) li għandu bħala tema s-sinodalità nnifisha. Wieħed għad irid jara kif se jkompli jkun is-sehem dirett jew indirett tal-Poplu kollu t'Alla f'dan il-proċess ta' bħalissa, kif ukoll dak li eventwalment iseħħ fit-tieni nofs tal-2023.

It-Teoloġija tas-Sinodalità[6]

Fl-Ittra Appostolika tiegħu bi tħejjija għall-Ġublew il-Kbir tas-sena 2000, *Tertio Millennio Adveniente* (10 ta' Novembru 1994), il-Papa San Ġwanni Pawlu II għamel referenza għall-bosta esperjenzi sinodali fil-Knisja wara Vatikan II. Hu jirreferi għal "Sinodi ġenerali, flimkien ma' Sinodi kontinentali, reġjonali, nazzjonali u djoċesani. It-tema li qegħda fil-bażi tagħhom lkoll hi l-evanġelizzazzjoni, jew aħjar l-evanġelizzazzjoni l-ġdida ... Dawn is-Sinodi ... twieldu mill-viżjoni li l-Konċilju Vatikan II ta lill-Knisja. Huma jifirxu oqsma wesgħin għall-parteċipazzjoni tal-lajċi ... Huma espressjoni tal-qawwa li Kristu ta lill-Poplu kollu t'Alla, filwaqt li jagħmlu sieħeb fil-missjoni messjanika tiegħu bħala Profeta, Saċerdot u Sultan." (n.21)

Kif diġà rajna aktar 'il fuq, is-sinodi djoċesani ċċelebrati fl-aħħar 55 sena huma spiss immarkati minn spirtu qawwi ta' sinodalità – jiġifieri spirtu ta' komunjoni u qsim (*sharing*), filwaqt li ssir mixja flimkien, mixja li fiha kulħadd jimxi bil-pass tiegħu, u fejn kulħadd għandu kontribut x'jagħti. Minn dan joħroġ l-aspett pastorali ta' dawn is-sinodi.

Aspett ieħor importanti li għandna nsemmu hu *l-għan tad-dixxerniment ekkleżjali li jseħħ fil-kuntest ta' sinodu.* L-għan ta' kull sinodu hu li "jgħin lill-isqof fl-eżerċizzju tal-uffiċċju tiegħu li jiggverna il-komunità Nisranija."[7] Dawk li jissejħu sabiex jikkollaboraw mal-isqof waqt sinodu djoċesan huma mfakkra li din hija ħidma u impenn

li għandu jittieħed b'responsabbiltà. Dawk li jipparteċipaw fis-sinodu (djoċesan) "jassistu lill-isqof djoċesan billi jifformulaw l-opinjoni jew il-*votum* tagħhom" li hi konsultattiva.[8]

Hu fatt magħruf u pożittiv li wara Vatikan II, l-isqfijiet fil-Knejjes lokali rispettivi tagħhom bdew jippruvaw bosta esperimenti dwar kif ipoġġu fil-prattika u għalhekk japplikaw il-viżjoni tal-Konċilju fost il-Poplu t'Alla afdat f'idejhom. Ħafna isqfijiet bdew jifhmu aħjar li s-sinodu hu esperjenza pastorali tal-Poplu kollu t'Alla fid-djoċesi, fejn l-imgħammdin kollha huma msejħa biex jagħtu sehemhom fit-tiġdid tal-Knisja. Tabilħaqq, is-sinodu mhuwiex xi istituzzjoni klerikali jew xi tip ta' parlament, imma eżerċizzju ta' parteċipazzjoni u ta' kollaborazzjoni għall-fidili kollha. Kif rajna qabel, l-akbar bidla li seħħet fis-sinodi djoċesani hi l-parteċipazzjoni attiva tal-lajċi. Is-sinodalità, għalhekk, ma tħalli lil ħadd barra. Kulħadd hu msejjaħ biex jagħti sehmu waqt fażijiet differenti tal-proċess sinodali, u dan is-sehem hu wieħed differenti, skont kif persuni differenti jistgħu jagħmlu dan. *Hu meħtieġ li nifhmu t-teoloġija tas-sinodalità f'rabta intrinsika mal-viżjoni mġedda tal-Knisja li seħħet fis-snin li wasslu lill-Poplu t'Alla għall-ġrajja providenzjali tal-Konċilju*, liema viżjoni ġiet mhux biss approvata imma saret l-istess esperjenza tal-Konċilju. Dan ma jfissirx li ma kienx hemm reżistenza għal dan il-proċess qabel, waqt u wara Vatikan II (saħansitra sal-lum stess). Però, ma nistgħux ma napprezzawx il-bidliet kbar li jimmarkaw l-ekkleżjoloġija tal-aħħar sittin sena jew aktar, fosthom l-importanza tal-Knisja lokali, il-korresponsabiltà fil-Knisja, il-ftuħ tal-Knisja lejn id-dinja, it-tiġdid fil-liturġija, l-importanza speċjali mogħtija lill-Kelma t'Alla, u l-ftuħ ekumeniku. Intenni ngħid li dawn l-aspetti kollha, u oħrajn relatati, huma kollha proċessi (u għalhekk jibqgħu dejjem *work in progress*) li jagħmlu l-esperjenza valida u fondamentali tas-sinodalità t-triq tal-Knisja tal-lum u ta' għada.

It-Teoloġija tal-Komunjoni

Biex nifhmu aħjar is-sinodalità, hu meħtieġ li nistudjaw bir-reqqa u napprezzaw l-*iter* (jiġifieri l-vjaġġ) ta' bosta sinodi, kif dawn ġew anki spiss ippubblikati bħala parti mid-dokument finali tal-istess esperjenza.

Għandna f'idejna l-pubblikazzjoni lokali tad-dokument finali tas-Sinodu tad-djoċesi t'Għawdex (1994) u d-dokumenti finali tas-Sinodu tal-Arċidjoċesi ta' Malta (2003). It-teżi ta' Galea Curmi li semmejna qabel, tanalizza b'reqqa kbira l-esperjenza sinodali ta' mijiet ta' sinodi djoċesani li saru madwar id-dinja, fi djoċesijiet differenti, tul medda ta' madwar tletin sena. Kif jixhed dan l-istudju li kien konkluż fl-1998, l-esperjenzi sinodali huma differenti ħafna. Dan jixhed il-vitalità tal-Knejjes lokali f'partijiet differenti tad-dinja, u għalhekk f'kuntesti bil-wisq varjati. Però, minkejja din il-varjetà kollha, hemm bħal ħajta tad-deheb li tgħaddi minnhom ilkoll – *l-enfasi fuq il-Knisja bħala komunjoni,*[9] *u l-importanza tad-dixxerniment ekkleżjali u l-ippjanar pastorali.* Dan tal-aħħar, kif isostni ta' spiss Papa Franġisku m'għandux ikun ippjanar strutturat, imma aktar mifhum u mgħix bħala proċessi kontinwi ta' tiġdid pastorali.[10] Dan kollu għandu bħala għan tiegħu li joffri viżjoni ċara għall-Knisja filwaqt li tkun qed tgħix sitwazzjoni soċjali u spiritwali partikulari, imma li tkun dejjem qegħda tevolvi.

Id-dixxerniment ekkleżjali u l-effetti tiegħu

X'jinvolvi d-dixxerniment li qed nitkellmu dwaru fil-kuntest tas-sinodalità? Dan jitlob li d-djoċesi kollha – fil-każ ta' sinodu djoċesan – tinġabar f'assemblea: l-isqof, il-presbiteri u l-lajċi minn kull aspett tal-ħajja,[11] *biex flimkien ifittxu jifhmu dak li l-Ispirtu s-Santu qiegħed inebbaħhom dwar is-sitwazzjoni li l-Knisja tkun għaddejja minnha, u dwar kif il-Knisja tista' twieġeb tajjeb għas-sinjali taż-żminijiet li qegħda tara.* Dan ifisser li l-esperjenza tas-sinodalità hi marbuta ħafna mat-tiġdid ekkleżjali għax il-Knisja teżamina lilha nfisha, tiżen tajjeb l-istil (jew l-istili) pastorali tagħha, tfittex li ġġedded il-membri u l-istrutturi tal-komunjoni, u dan kollu filwaqt li timpenja ruħha li tgħix l-Evanġelju fid-dinja llum.

Is-sinodalità fil-livelli kollha tal-Knisja – kemm f'livell universali, kif ukoll f'livell lokali ta' djoċesi, imma wkoll fil-livell l-aktar kapillari ta' parroċċa,[12] moviment ekkleżjali jew istituzzjoni ekkleżjali, bħal kummissjoni – hi realtà li ssaħħaħ il-Knisja fil-fedeltà tagħha lejn Kristu u lejn il-bniedem. Għaldaqstant, stil sinodali mhuwiex biss stil li jwassal biex l-istrutturi tal-komunjoni jissaħħu jew il-kollaborazzjoni

tkun iffaċilitata jew biex issir il-pjanifikazzjoni pastorali. Huwa, qabel kollox, tweġiba għas-sejħa Nisranija li nkunu fidili lejn il-Mulej, waqt li, bħala komunità, infittxu d-dawl u l-gwida tal-Ispirtu tiegħu. Dan kollu jwassalna biex intennu li sinodu hu ġrajja ta' importanza pastorali kbira għall-Knisja, kemm universali, kif ukoll lokali. Isiru l-prijoritajiet pastorali u tittieħed direzzjoni biex titwettaq il-missjoni pastorali tal-Knisja.

Is-sinodalità, kull meta tingħex tabilħaqq, hija ċelebrazzjoni ta' dak kollu li tfisser l-espressjoni *Knisja-komunjoni*. Is-sinodalità twassal għal ġrajjiet, esperjenzi u stili pastorali li jwasslu lill-imgħammdin jifhmu aħjar in-natura tal-Knisja. Xi esperjenzi sinodali ġieli ħadu fit-tul. Dan aktarx li seħħ għax kien hemm l-impenn li ssir konsultazzjoni wiesgħa biex jinstema' numru akbar ta' persuni, gruppi, movimenti u istituzzjonijiet tal-Knisja waqt il-proċess tad-dixxerniment. Biex l-esperjenza ta' sinodu tagħti l-frott, hu meħtieġ li ssir fażi preparatorja li anki tasal li tidħol f'ċerti dettalji. Dan iwassal biex il-fażi ċelebrattiva ta' sinodu (jiġifieri meta jsiru laqgħat fl-assemblea plenarja) tkun organizzata tajjeb u jingħelbu ċerti ostakli li jistgħu jinqalgħu.

Knisja li tisma' u tiddjaloga ... għas-servizz tal-għaqda

L-esperjenza tas-sinodalità twassal lill-Insara biex iħossu li huma tassew aġenti involuti fil-bini ta' Knisja li mhix magħluqa fiha nfisha, u għalhekk hi Knisja li *tisma' lil kulħadd* u li *tiddjaloga ma' kulħadd*. Fl-ewwel enċiklika tiegħu *Ecclesiam suam*, il-Papa San Pawlu VI saħaq ħafna dwar il-Knisja li tkun dejjem fi djalogu.[13] Hu fatt magħruf li l-aktar riżultat pożittiv taċ-ċelebrazzjoni ta' sinodu hu l-ħolqien ta' spirtu awtentiku ta' sinodalità u l-promozzjoni ta' dan l-ispirtu. L-Istruzzjoni tal-1997 dwar is-Sinodi[14] tisħaq dwar żewġ dimensjonijiet importanti li ġew deskritti bħala "aspetti indispensabbli tal-attivitajiet pastorali tal-Knisja" – il-komunjoni u l-missjoni.[15] Dan id-dokument jisħaq li "is-sinodu mhux biss jimmanifesta u jattwalizza l-komunjoni ekkleżjali ġewwa djoċesi, imma jibni u jġib 'il quddiem l-istess għaqda, speċjalment fid-dikjarazzjonijiet u d-digrieti tiegħu."[16] Is-sinodalità tgħin biex jikber spirtu ta' żelu appostoliku li hu tant meħtieġ biex jiġu ispirati tant ħidmiet appostoliċi fil-Knisja. Is-

sinodalità tikkontribwixxi biex it-tmexxija fil-Knisja tkun iġġedda kontinwament – tkun tmexxija li tissarraf kontinwament f'qadi diżinteressat, kif ukoll fil-bini ta' komunitajiet ta' dixxipli missjunarji, kif spiss iħobb itenni Papa Franġisku.

Temi fondamentali li joħorġu mill-esperjenzi tas-Sinodu u tas-Sinodi

Fil-qalba tat-teoloġija tas-sinodalità wieħed isib sens qawwi ta' komunjoni. Wieħed m'għandux jieqaf jew jankra lilu nnifsu f'xi prototip teoretiku ta' sinodu, daqslikieku hemm mod wieħed biss kif isir sinodu. It-teoloġija tas-sinodu hi mibnija fuq l-esperjenza mgħixa u evalwata ta' din il-ġrajja pastorali. Il-qalb tħabbat li niskopru f'tant dokumenti ta' sinodi differenti twassal biex nifhmu t-tifsira awtentika tat-teoloġija tas-sinodalità. Ħarsa lejn dawn id-dokumenti kollha twassalna biex nidentifikaw xi temi kostituttivi għas-sinodalità, ngħidu aħna:

- Is-Sinodu bħala espressjoni ta' komunjoni, u bħala espressjoni tal-Knisja lokali;
- L-Ispirtu s-Santu bħala l-protagonista ewlieni waqt is-Sinodu;
- Is-Sinodu bħala assemblea ta' *portio populi Dei*;
- Ir-rabta bejn is-Sinodu u l-Kelma t'Alla;
- L-aspett ewkaristiku tas-Sinodu;
- Il-ministeru tal-isqof f'relazzjoni mas-Sinodu;
- Is-Sinodu bħala espressjoni ħajja tal-Knisja li hi preżenti f'soċjetà partikulari, u li tfittex li twieġeb għal ċerti aspirazzjonijiet umani;
- Is-Sinodu bħala espressjoni tal-Knisja pellegrina u l-impenn tagħha għall-missjoni.

Hu għalhekk li kull sinodu hu mistenni li jqajjem u jġib 'il quddiem *mentalità sinodali* fi ħdan il-Knisja. Il-ġrajja tas-Sinodu, anzi ta' kull sinodu, hi biss il-bidu ta' vjaġġ flimkien, vjaġġ li jkompli. Il-mibki Isqof ta' Livorno, Alberto Ablondi (1924-2010), darba qal: "*Il sinodo deve essere una intonazione che, so non fosse seguita dal canto, resterebbe muta e senza senso.*"[17] Li nkunu miftuħin u attenti għal dak

li l-Ispirtu s-Santu qed jgħid lill-Knisja hu wieħed mir-rikkezzi l-kbar li ngħixu meta nagħmlu esperjenza tas-sinodalità. Kull sinodu li jiġi ċċelebrat huwa *kairós* – jiġifieri ġrajja fejn Alla jintervjeni fl-istorja tagħna l-bnedmin permezz tal-Ispirtu tiegħu li għandu l-qawwa jinjetta doża oħra ta' freskezza lill-Knisja. U dan il-punt iwassalna biex nisħaq dwar ir-rabta bejn is-sinodalità u l-Ispirtu s-Santu.

L-Ispirtu s-Santu u s-Sinodu

Kull sinodu huwa *ġrajja pnewmatoloġika* għall-Knisja. L-Ispirtu l-Qaddis inissel fil-membri tal-Knisja atteġġjament aktar awtentiku ta' dixxipulat Nisrani li huwa wkoll dixxipulat missjunarju, kif spiss itenni Papa Franġisku. Waqt l-esperjenza sinodali, id-diversità li teżisti bejn dawk kollha li jemmnu ma tisfumax fix-xejn jew issir anqas importanti. Anzi, id-diversità hi aktar emfasizzata biex tiddi b'qawwa akbar il-kattoliċità tal-Knisja u l-għana tal-kariżmi tkun aktar apprezzata. Fil-fatt, hu l-Ispirtu s-Santu li hu l-protagonista tas-sinodu. Il-futur Papa Benedittu XVI, meta kien Kardinal, darba kiteb hekk: "*L'essere veramente 'sinodale' quindi è avanzare in armonia sotto l'impulso dello Spirito.*"[18]

B'dan quddiem għajnejna nistgħu nifhmu aħjar il-għala sinodu li hu ppjanat tajjeb u ċċelebrat kif jixraq fi spirtu ta' talb u ta' ftuħ lill-Mulej isir għażla kuraġġuża mill-isqof u l-Knisja lokali li hu jmexxi. L-esperjenza tas-sinodalità tkompli tiftaħ il-Knisja għat-tiġdid meħtieġ u mixtieq; din l-esperjenza tisfida l-passività jew it-telqa. Għalhekk, atteġġjament kontinwu ta' stil sinodali jkompli jsaħħaħ l-aspett profetiku tal-Knisja. Is-sinodalità tkabbar il-Knisja u ssaħħaħha. Kull sinodu hu esperjenza ta' grazzja kbira.

L-Ispirtu s-Santu jsaħħaħ ir-rabtiet ta' komunjoni li jintisgu fil-Knisja u fl-assemblea sinodali. Fil-kuntest taċ-ċelebrazzjoni ta' sinodu, il-klima proprja għandha tkun waħda *spirit*-wali fis-sens sħiħ tal-kelma, għax hu l-istess Spirtu s-Santu li jsaħħaħ l-esperjenza awtentika ta' talb fil-membri tal-miġemgħa, u d-diskussjonijiet ikunu dejjem aktar fraterni, sinċieri, ħielsa u mimlija ħajja. Dan kollu li qed insemmu jwassal lil dawk kollha li qed jieħdu sehem biex ikunu miftuħin għal adattament u li jfittxu l-konverġenza u mhux xi forma ta' konfront ostili.

Filwaqt li huma jħaddnu d-doni tal-prudenza (li hi virtù kardinali) u l-kunsill (wieħed mis-seba' doni tal-Ispirtu s-Santu), il-membri tas-sinodu jitwasslu pass pass biex jgħixu l-*konkordja* (ġejja mill-kliem li jfisser 'qalb waħda', *cor unum*) u jaslu għall-*unanimità* (ġejja mill-kliem li jfisser 'ruħ waħda', *anima una*). L-Ispirtu jorbot flimkien fi Kristu lil dawk kollha li jiftħu qalbhom għall-ħidma tiegħu. Tgħaqqad flimkien lir-ragħaj, il-lajk, il-presbiteru, it-teologu, l-operatur pastorali sa l-anqas wieħed/waħda f'ġisem wieħed. *Is-sinodalità hi ħaġa waħda mal-komunjoni ekkleżjali*, anzi hi l-faċċata l-oħra tal-istess munita, għax l-imgħammdin kollha huma mqaddsin bid-doni tal-Ispirtu, doni li huma jħaddmu b'modi differenti.

It-*Tria Munera* u s-Sinodu

It-teologu Taljan Tullio Citrini (1942-), minn Milan, jorbot is-sinodu u s-sinodalità mat-*tria munera* ta' Kristu u tan-Nisrani, jiġifieri ma' Kristu li hu profeta, saċerdot u sultan (ragħaj). Jagħmel dawn il-konnessjonijiet interessanti:

- Is-sinodu u l-istqarrija tal-fidi – *munus profeticum*;
- Is-sinodu u ċ-ċelebrazzjoni tal-Ewkaristija – *munus sacerdotale*;
- Is-sinodu u l-leġiżlazzjoni djoċesana – *munus regale*.[19]

It-tul limitat ta' dan il-kontribut ma jippermettix li nelabora wisq dwar dak li kiteb Citrini. Nillimita ruħi għal xi aspetti li jidħlu tajjeb fil-kuntest sħiħ ta' dan l-artiklu. Mhuwiex il-kompitu ta' sinodu li jiddefinixxi xi materji tal-fidi. Però, il-membri tas-sinodu jistqarru l-istess fidi tal-Knisja. Il-professjoni tal-fidi magħmula mill-membri, kif ukoll id-dixxerniment li jagħmlu flimkien, huma f'armonija mal-Maġisteru tal-Knisja, u fi spirtu ta' fedeltà lejn l-istess Maġisteru. Citrini, fl-artiklu tiegħu, ifakkarna li l-isqof jaġixxi u jippronunzja t-tagħlim tal-Knisja u materji relatati *in gremio ecclesiae*, jiġifieri fil-qalba tal-Knisja. Il-komunità Nisranija – u f'dal-każ l-assemblea sinodali – tesprimi ruħha ***mal***-isqof, u ***permezz*** tal-isqof. Huwa fil-komunjoni ekkleżjali li rreferejna għaliha kemm-il darba li fl-esperjenza sinodali tiġi mistqarra fidi waħda fi Spirtu wieħed.

It-teoloġija tas-sinodalità twassalna biex nitkellmu wkoll dwar id-dimensjoni ewkaristika.[20] It-teologu magħruf Franċiż Louis Bouyer (1913-2004) jikteb li "bħall-Konċilju, is-sinodu essenzjalment huwa konċelebrazzjoni ewkaristika li ... twassal il-Knisja (tal-post) li ssir aktar konxja tagħha nfisha bħala Knisja lokali fi ħdan il-Knisja universali. Dan hu possibli permezz tal-Ewkaristija."[21] Id-dokument li diġà semmejt, tal-Kummissjoni Teoloġika Internazzjonali dwar is-sinodalità jsostni li "il-mixja sinodali hi magħġuna u mitmugħa (*plasmato e alimentato*) mill-Ewkaristija."[22] Citrini jelabora dwar dan meta jfisser li d-dixxerniment ekkleżjali – biex ikun tassew dak li għandu jkun – għandu jsir fil-kuntest tal-*anamnesis* (il-memorja) tal-Mulej. Din hija azzjoni tal-Ispirtu s-Santu. L-*anamnesis* isseħħ kull darba li ssir l-istqarrija tal-fidi, u kull darba li tiġi ċċelebrata l-Ewkaristija. Citrini jisħaq dwar ir-rabta – rabta li spiss ninsew – bejn l-Ewkaristija u d-dixxerniment, u bejn l-Ewkaristija u x-xhieda. Filwaqt li l-aspett kultwali tal-Ewkaristija jibqa' importanti, hemm siltiet fit-Testment il-Ġdid li jixħtu dawl importanti fuq ir-rabta bejn l-Ewkaristija u d-dixxerniment u l-profezija (1 Kor 14; Atti 13:1-3).

Kull sinodu jagħti direzzjoni pastorali ċara minħabba l-prijoritajiet li jkunu elenkati fid-dokument finali tiegħu. Dan hu l-aspett leġiżlattiv, jew f'termini aktar teoloġiċi, l-aspett tat-treġija tar-ragħaj f'isem Kristu (*munus regale*). Hawn, is-sinodalità tieħu l-isfumatura sabiħa meta jiddi fuqha r-Ragħaj it-Tajjeb li hu r-Ragħaj is-Sabiħ, Sidna Ġesù Kristu. Kull proċess ta' pjanifikazzjoni pastorali għandu jwassalna biex inħarsu lejn il-Papa jew l-Isqof tal-post bħala dak li qed imexxi l-merħla f'isem Kristu. Il-merħla hi ta' Kristu u tibqa' tiegħu. L-isqof jirgħaha f'isem Kristu. Kull deċiżjoni li tittieħed u kull pjan li jsir għandu jiġi inkwadrat f'din il-perspettiva. Fi kliem ieħor, l-isqof ma jeżerċitax il-*munus* tiegħu ta' leġiżlatur b'manjiera iżolata, imma jagħmel dan *flimkien* ma' membri oħra tal-Poplu t'Alla, f'dak li Citrini jsejjaħlu "*coralità ecclesiale*".[23] Fi kliem ieħor, id-dixxernment ma jsirx biss mill-isqof li jħaddem l-għerf, l-esperjenza u l-kariżma proprja għall-missjoni tiegħu, imma jġib flimkien f'sintesi l-kariżmi u d-doni tal-Poplu t'Alla fid-djoċesi. U f'dan kollu, Citrini jgħid li l-isqof jgħix għal darb'oħra l-esperjenza tad-dixxipulat – jiġifieri s-smigħ attent li

jagħmel ta' dak li l-Ispirtu qed jgħidlu permezz ta' kull wieħed u waħda mill-fidili. U għalhekk, għal darb'oħra napprezzaw ir-rwol tal-isqof li jiddixxerni b'responsabiltà u fi spirtu ta' talb *in gremio ecclesiae*.

Konklużjoni

Kif rajna f'dan l-artiklu, it-teoloġija kollha tas-sinodalità ddur fuq fus wieħed, *il-komunjoni ekkleżjali*. Huwa f'dan l-ispirtu ta' għaqda li għandu bħala *culmen et fons* l-imħabba tat-Trinità Qaddisa li rridu nifhmu u nħaddnu kull esperjenza sinodali li nagħmlu bħala Knisja, kemm jekk universalment, kif ukoll lokalment. Din l-esperjenza ħajja u qawwija tas-sinodalità għandha twassal il-Knisja għal għażliet radikali u konkreti f'kull aspett tal-ħajja u l-missjoni tagħha. Hawn irridu nifhmu r-rabta essenzjali bejn l-għixien tal-kontenut tal-fidi tal-Knisja (*fides quae creditur*) u l-impenn għad-dixxerniment pastorali (*fides qua creditur*).

Hu l-Ispirtu tal-Missier u tal-Iben li jmexxi l-Knisja biex tħaddan b'impenn dejjem akbar is-sinodalità. Din hi esperjenza tassew ekkleżjali jekk tkun espressjoni vera tad-dixxerniment ekkleżjali li jseħħ bis-sehem ta' kulħadd, anki tal-inqas wieħed jew waħda, il-kariżmi tal-membri kollha, u s-sejħa għad-dixxipulat li għandu kull Nisrani. Is-Sinodu hu esperjenza ta' grazzja. Is-sinodalità mhix biss hi esperjenza ta' grazzja, imma hi stil ta' kif aħna *ngħixu bħala Knisja, f'kull waqt tal-ħajja Nisranija tagħna bħala komunità, ta'fidi u mħabba*.

Is-sinodalità tfisser li waqt li nimxu flimkien[24] għandna nagħtu kas ta' xulxin. Mhux ilkoll nimxu bl-istess pass. Għalhekk, dawk li mdorrijin jgħaġġlu jagħrfu li għandhom jistennew lil dawk li jimxu bil-mod. Dawk li jimxu bil-mod, jagħrfu li għandhom jagħmlu l-impenn kollu tagħhom biex ma jibqgħux lura. Dawk li huma attivi u mimlijin ħeġġa għandhom jieqfu biex jirriflettu u jevalwaw. Dawk li huma xettiċi huma mistiedna li jħallu l-Ispirtu jinfed il-qalb tagħhom, u d-dgħufija u l-biża' tagħhom. Li dawk li huma barranin jew fil-periferiji jħossuhom milqugħa. Li dawk li jħossu li ġew imwarrba jifhmu li l-kontribut tagħhom ukoll hu meħtieġ. Ejjew nimxu flimkien fid-dinja tal-lum! Ejjew nimxu flimkien ... flimkien miegħek, Mulej![25]

Noti

1. Ara s-sintesi ta' Santiago Madrigal, "Che cos'è il cammino sinodale? Il pensiero di Papa Francesco," *La civiltà cattolica,* quad.4111 (2 ottobre 2021): 17-33.
2. Joseph Galea Curmi, *The Diocesan Synod as a Pastoral Event. A Study of the Post-Conciliar Understanding of the Diocesan Synod* (Roma; Pontificia Università Lateranense, 2005).
3. Papa Franġisku, Diskors fl-okkażjoni tal-50 anniversarju tat-twaqqif tas-Sinodu tal-Isqfijiet, 17 t'Ottubru 2015. Ara *Acta Apostolicae Sedis* 107 (2015): 1139. Ara wkoll Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa* (Città del Vaticano; Libreria Editrice Vaticana, 2018), n.1; Mario Grech, Intervista da Antonio Spadaro e Simone Sereni, "La Chiesa sulla frontiera," *La civiltà cattolica,* quad. 4087 (3 ottobre 2020): 82-91.
4. Ara Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità,* nn.46, 54.
5. Ara Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità,* n.110.
6. Ara Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità,* nn.43-48.
7. Kongregazzjoni għall-Isqfijiet u l-Kongregazzjoni għall-Evanġelizzazzjoni tal-Popli, *Istruzzjoni dwar is-Sinodi Djoċesani* (19 ta' Marzu 1997) I, 1.
8. Ibid.
9. Ara Joseph Galea Curmi, *The Diocesan Synod as a Pastoral Event,* 145-150.
10. Ara Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità,* n.113.
11. Ara Galea Curmi, *The Diocesan Synod,* 150-155.
12. Ara Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità,* nn.83-84.
13. Papa San Pawlu VI, Ittra Enċiklika *Ecclesiam suam* (6 t'Awwissu 1964), n.81.
14. Dwar din l-Istruzzjoni li hemm id-dettalji tagħha fin-nota li jmiss, ara l-preżentazzjoni u l-evalwazzjoni ta' Galea Curmi, *The Diocesan Synod,* 99-116.
15. Kongregazzjoni għall-Isqfijiet u l-Kongregazzjoni għall-Evanġelizzazzjoni tal-Popli, *Istruzzjoni dwar is-Sinodi Djoċesani* (19 ta' Marzu 1997) I, 3.
16. Ibid.
17. Isqof Alberto Ablondi, *Diocesi di Livorno: IV Sinodo diocesano di Livorno. Documento finale. Con i giovani per andare oltre* (Livorno 1997), 5.

18. Kardinal Joseph Ratzinger, "Le funzioni sinodali della Chiesa: l'importanza della comunione tra i vescovi," fil-gazzetta *L'Osservatore Romano* (24 ta' Ġunju 1996): 4. Ara wkoll Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità*, n.48.
19. Ara Tullio Citrini, "'Camminare insieme' nella memoria di Gesù. Riflessione teologica sui sinodi diocesani," *Rivista del clero italiano* 68 (1987): 246-256.
20. Ara Galea Curmi, *The Diocesan Synod*, 298-305.
21. Louis Bouyer, *Chiesa di Dio, corpo di Cristo e tempio dello Spirito* (Assisi: Cittadella, 1971), 514. Ara Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità*, n.109.
22. Ara Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità*, n.47.
23. Dwar dan, ara wkoll Felice Mosconi, "Chiese in Sinodo: Casale Monferrato," *Rivista del clero italiano* 67 (1986): 147-151, speċjalment, 150.
24. Ara Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità*, n.120.
25. Ara t-talba sabiħa u mill-qalb ta' Francine Robillot, "Ensemble faisons route," fil-kitba ta' Théodule Rey-Mermet, *Tournés vers l'avenir. Annecy en Synode d'Eglise (1990-1992)* (Annecy: Editions le Vieil Annecy, 1995), 60-61.

Bibljografija

Commissione Teologica Internazionale, 2018. *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*. Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana.

Galea Curmi, Joseph, 2005. *The Diocesan Synod as a Pastoral Event. A Study of the Post-Conciliar Understanding of the Diocesan Synod.* Roma, Pontificia Università Lateranense.

Grech, Mario, 2020. Intervista da Antonio Spadaro e Simone Sereni, "La Chiesa sulla frontiera," *La civiltà cattolica*, quad. 4087 (3 ottobre): 82-91.

Madrigal, Santiago, 2021. "Che cos'è il cammino sinodale? Il pensiero di Papa Francesco," *La civiltà cattolica*, quad.4111 (2 ottobre): 17-33.